

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

14 IULIE
2020

Revista «Наш голос» („Glasul nostru”), la ceas aniversar – trei decenii de existență

Revista literar-culturală a scriitorilor ucraineni din România a luat naștere în 1990, în cadrul Uniunii Scriitorilor din România, ca urmare a existenței unui număr însemnat de scriitori ucraineni, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, mai exact, 21. Din 1993, «Наш голос» apare sub egida Uniunii Ucrainenilor din România, oglindind în paginile sale articole și opere de mare însemnătate literar-critică, traduceri în limba ucraineană din literatura română și din alte literaturi precum și diverse materiale de natură literară, științifică, istorică și culturală. Primul redactor-șef al revistei a fost Myhailo Myhailiuk, urmat de Mykola Korsiuk și actualul redactor-șef Iryna Moisei. Printre nume importante ale culturii și literaturii ucrainene din România și Ucraina care au publicat, de-a lungul vremii, iar unii dintre ei continuă și în ziua de azi, în paginile revistei „Наш голос”, se numără: Orest Masykevyci, Stelian Gruia Iațentiu, Magdalena László-Kuțiu, Corneliu Irod, Ivan Kovaci,

Mykola Korsiuk, Myhailo Myhailiuk, Ioan Rebușapcă, Stepan Tkaciuk, Corneliu Reguș, Ivan Ardelean, Iurii Pavliș, Ivan Negriuc, Iurii Lucan, Vasyl Klym, Vasyl Tapoveț, Myhailo Nebeleak, Teofil Rebușapcă, Eugen Mihaiciuc, Volodymyr Antofiiciuk, Tamara Nosenko, Mihai Hafia Traista, Eusebie Fraseniu, Ioan Chideșciuc, Nicolae Cornescian etc. De-a lungul a trei decenii de existență, revista «Наш голос» și-a atins menirea, aceea de a educa și șlefui gustul pentru literatură și cultură al cititorului ucrainean. Dorim revistei «Наш голос» viață lungă, la fel de calitativă ca și până acum, iar redactorului-șef Iryna Moisei precum și întregului colectiv care trudește la bunul mers al publicației, multă sănătate, inspirație și putere de muncă.

LA MULȚI ANI, «Наш голос»!

Redacția

TRANSCULTURAL KID¹

Era 8 februarie 1990 și un pic, când s-a născut ea, undeva în inima Transilvaniei, unde și-a început *visarea* până în anul 2001, continuând-o, mai apoi, în Ucraina, următorul loc de domiciliu. Ce se poate naște în inima unui copil care pleacă, pentru prima dată, de pe prisma casei sale, care nu mai are parte de îmbrățișările calde ale bunicilor și nici de leagănul agățat de stejarul cel mare din fața curții? Ce să îi spuie unui copil care te întreabă de ce nu sunt pufuleți sărați în magazin sau de ce cornurile cu susan nu există în fiecare țară? Cum să îl liniștești, când îți spune că toți copiii din jur par să se certe atunci când vorbesc? Poate fi atașată de țara-mamă chiar și inima unui copil?

Sigur, este vorba de șocul cultural. Întrebarea care se naște ar fi: ce mă face să fiu așa de diferit și de ce nu mă pot identifica cu celălalt? Ar fi interesant de urmărit ideea identității culturale, care apare încă din copilărie și care este legată de diferiți factori precum: locul nașterii, familie, apartenență socială și religioasă etc. Noțiunea de identitate și apartenență în epoca globalizării se îmbogățește cu noi semnificații și reprezentări. Mobilitatea socială duce la dispersarea modelului tradițional, care se bazează, în mare parte, pe principiul ereditar. Astăzi, identitatea culturală nu mai poate fi concepută ca un element moștenit, ci este dobândită în primii ani de viață, în cadrul procesului de culturalizare și socializare. Specificul unei limbi este parte integrantă a culturii unei națiuni, definind esența culturii și, implicit, vectorul ei.

De fiecare dată, când era trimisă de mama ei să cumpere pâine și lapte, își repeta mereu în minte cuvintele, știind că inevitabil va fi întrebată: *Скажи, маленька, тобі що дати?* („Spune, micuțo, ce să-ți dau?”), iar răspunsul trebuia să fie: *Два хліба і молоко* („Două pâini și-un lapte”). În România, era simplu, deoarece, la magazinul de la colțul străzii, nu te întreba nimeni dacă vrei franzelă sau pâine nu știu de care, pentru că era de un singur fel acolo, din aceea, feliată, pe când, în Ucraina, tot la un magazin de la colțul străzii, găseai și pâine albă, și neagră, și integrală, și semiintegrală, și franzelă sau *zavotka*, adică pâine de la fabrica din oraș, pentru că era mereu proaspătă și de cea mai bună calitate. Iată un principiu al culturii ucrainene: *pâinea de la noi este cea mai bună* – ar zice ucraineanul, *nu o dai pe niciuna*.

Fiind copil, ești bine primit printre adulți, mai ales dacă aceștia observă că îți dorești să le înveți limba, să locuiești în țara lor; te întreabă mereu, unde e mai bine: la noi sau în RomAnia (pentru că le este greu să pronunțe RomAnia)? Desigur că nu știi ce să le răspunzi. Chiar dacă se spune că identitatea culturală nu este formată la o vârstă fragedă, însă, din experiența personală, pot spune că cei mici sunt, cel puțin din punct de vedere lingvistic, cei mai buni purtători ai culturii, deoarece aceștia sunt mult mai permeabili la specificul cultural și lingvistic al mediului în care trăiesc, având capacitatea de a învăța mai multe limbi odată și, în același timp, de a le utiliza distinct. Bilingvismul/trilingvismul este o altă calitate care dă un atu specific culturii ucrainene.

Grăitoare, în acest sens, sunt cuvintele lui Lucian Blaga din „Trilogia culturii”: *Cultura este expresia directă a unui mod de existență sui generis, care îmbogățește cu un nou fir, cu o nouă culoare canavaua cosmosului. Omul a devenit creator de cultură în clipa promițătoare de tragice măreții, când a devenit cu adevărat OM, în momentul când a început să existe astfel, adică structural pe un alt plan decât înainte, în alte dimensiuni, pe podișul sau în tărâmul celălalt, al misterului și al revelației*. Pornind de la această idee, se poate constata că viabilitatea culturală a națiunii ucrainene a fost confirmată, în mod repetat, în istorie chiar și în cele mai dificile vremuri. Cultura ucraineană se extinde în spațiul internațional, ceea ce indică spre disponibilitatea de a răspunde la impulsurile globale care încurajează noile orizonturi creative. Este dezvoltat, în continuare, un sistem eficient de educare a artei, din care se ridică o generație tânără talentată, aptă să contribuie la progresul acesteia. Ucraina este una dintre puținele țări din Europa, în care cultura artei nu reprezintă doar tema îmbogățirii și conservării patrimoniului cultural, ci este realitatea vieții a milioane de oameni, iar acest lucru reprezintă o rezervă imensă pentru creativitatea profesională și un plus de valoare în potențialul cultural general al națiunii și al noilor talente.

Sara-Marta DEAC
(Continuare în pag. 3)

¹ Copil cu o a treia cultură.

Nicolae CORNESCIAN

De la granița altui pământ

Dacă mă atingi, nu te pot visa.
Îți respir mirosul, ca să simt mai mult decât ce se vede:
acest întuneric, mult prea albastru din cauza privirilor tale;
și acest eter cald, adus parcă de pe malul tău,
ca de la capătul altui pământ, inaccesibil încă prezentului;
acestui loc, unde nu se mai schimbă mai nimic
de când ai venit tocmai tu. Nu se mai așteaptă și nu se dorește
ceva clar și aproape accesibil.
Aproape tangibil. La fel ca și-n vis. În acest vis,
în care se poate muri în orice moment. Alături de tine.
În brațele tale. Când nu pot, nu mai pot să te visez.
Și nu pot să simt altceva, decât suflul tău menținându-mă-n viață.
În acest ținut, văzut din nou. Ca și cum malul ce se-ntinde
până la marginea orizontului chiar ar putea exista undeva.
Tocmai acolo de unde vii. Mă atingi, ca să cred că ești.
Ești aici și ești vie. Alături de mine.
În acest vis în care se poate muri în orice moment.

În hotelul Slavija

Poate că totul e întru totul altfel, însă continuăm să credem
că e tocmai așa cum ar trebui să fie. Mai ales acum,
când e prea târziu ca să ne mai putem aminti ceva meritoriu.
Când aproape că nici nu știu cine ești,
însă alături de tine mă simt cu totul altcineva.
Poate pentru că, fără tine, nu mă simt liber.
Poate pentru că nu avem nici o amintire comună.
Ori poate pentru că tăcerea ce ne stăpânește acum și aici,
în hotelul Slavija, nu mai definește singurătățile trecutului
aproape uitat. Nedorit, ca și ziua de mâine, ce nu ar trebui
să sosească niciodată. Acele clipe, când știu că
nu-mi vei spune mai nimic. Orice.
Ca și cum nici n-aș fi exista chiar și pentru tine. Mai ales, mâine,
când, uitându-mi chiar și numele,
nici n-ai să înțelegi că ne vedem pentru ultima dată.
Chiar dacă eu încă mai continui să cred că totul
va fi altfel decât ar trebui să fie.
Va fi ca și-n acest prezent ce durează mai mult decât orice amintire.
Ca în acest hotel în care totul se află într-o eternă nemișcare
până în clipa în care, întrebându-te când ar trebui să pleci,
tu îmi numești tocmai acea zi care pentru mine a trecut deja.

Mihail SEMENKO

SÂNGESOARE

Nu vreau să trăiesc fără soare
nu pot suferi felinarele reci
îmi place soaresângele și în sânge soarele
și soarele e din nou în sângeculorile malariei
iar de cum năvălește norul soarelui meu
sângele încă nu mi se răcește ci
arde înflăcărat și urlă de plăcerea
de a nu se supune nici prafului nici apei
luându-mă și pe mine să zbor mai sus
unde din nou întâlnim soarele
și-i strigăm:
Soare
bună ziua
te salută rebelul Semenko!

4. I. 1914
Kiev

(CĂLARE) PE ROSINANTA

Îmi place și liniștea și neliniștea,
Când curgerea, cursurile sunt andante,
Îmi place când gonește, hazlie de tot,
Rosinanta mea, pe văi, pe pante.

Nimeni, nimeni nu ne va putea curma
Galopul expres, expresiv.
Noi depășim și râdem de auto –
lerni, primăveri, ofensiv.

Bălos-dezgustător ura-naintează spre noi –
Vom da lupta, ne vom desprinde de ea –
Luminează-ne mereu
Noțiunea Dulcineea.

1918
Khibinți – Kiev

(Poezii preluate din antologia „Avangarda ucraineană”
de Leo Butnaru, Ed. Tipo Moldova, Iași, 2014)

Lina KOSTENKO

Tipărirea celui de-al patrulea volum de poezii al Linei Kostenko, intitulat „Integrala astrală”, a fost interzisă de cenzura anilor ’60 ai secolului trecut, dar poeziile ei, între care și cea de mai jos, circulau în *samizdat*¹.

* * *

O să ies acuși pe străzile Kievului
cu banderolă neagră pe braț –
mama poeziei poporului meu trage să moară!

Toate se numesc „Ucraina” –
magazinul universal, restaurantul, fabrica.
Pâinea-i ucraineană,
televiziunea – și ea-i ucraineană.

Pe eticheta sticlelor cu rachiu
e-un hatman de export cu scepтрul în mână.
Și doar limba-i străină în propria-i casă...

Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD

¹samizdat – ansamblu de mijloace folosite în fosta URSS
pentru difuzarea operelor interzise de cenzură

Îl vor iubi chiar și pentru secetă și vreme rea,
Îl vor iubi chiar și pentru spitale și închisori.

Îmi voi aminti frigul care s-a cuibărit sub unghii,
Îmi voi aminti căldura care usca gâtlejuri,
Îmi voi aminti mișcările tale din miez de noapte –
ușoare, neîncrezătoare, finale.

Copiii care se vor naște sub astfel de stele
și care vor purta numele morților,
vorbind cu infractorii și dușmanii,
vor arăta înțelepciune cu fiecare expirație.

Ca și cum, până la ei, n-ar fi fost moarte,
ca și cum, nu va exista furie în urma lor.
Vor fi încrezători și încăpățânați,
vor ține minte toate lucrurile uitate.

Își vor croi drum prin viscole nocturne,
vor depăși obstacole și capcane.
Tu vei reuși, încearcă, învață-i
să iubească, să creadă și să țină minte.

Să țină minte tot ce au dus cu ei,
iarba neagră de sub zăpada fragilă,
cerul de deasupra capului bătut de soare,
pământul de sub picioarele ostenite.

Traducere din limba ucraineană
de Sara-Marta DEAC

Anatolii Petrytkyi, Portretul lui Mihail Semenko, 1929

Taras Șevcenko: *NEOFIȚII* (I)

(Dedicație. Prolog)

Ucenicia lui Șevcenko, timp de peste patru ani, în atelierul pictorului V. Șyreayev, studiul și practica, timp de șapte ani, în cadrul Academiei de Arte Frumoase din Sankt-Petersburg, în calitate de student audient liber, mecenatul de excepție din partea poetului Ievhen Hrebinka, mai apoi, în mod deosebit, a marelui pictor Karl Briullov, al cărui elev favorit devine, prietenia unor intelectuali de prestigiu – Soșenko, Jukovskiy, Hryhorovyci, Venețianov, Velihorskiy –, lectura asiduă din clasicii culturii grecești și romane, dar și din literatura contemporană lui, așezate pe un fabulos substrat spiritual popular, sedimentat în copilărie și adolescență, i-au favorizat o inițiere profundă în tainele simbolurilor mitice și biblice, în valorile literaturii universale și naționale, în cunoașterea virtuților etico-morale ale omului simplu, cultivate cu sfințenie prin tradiții, obiceiuri, ritualuri, ca mijloace de armonizare socială și universală.

Deceniul surghiunului l-a inițiat în cunoașterea tainelor adânci ale eului uman și a celui societal, în pregnantă lor ambivalență.

Din aceste două perspective, poeziile scrise în ultimii patru ani de viață sunt veritabile epistole-pilde către neamul său, în primul rând, apoi, către toate componentele structurale ale lumii în care a trăit și, de ce nu, ale lumii în care trăim, în al doilea rând.

Subliminal aproape, cuvântul *neofiții* ne trimite cu gândul la primii creștini din catacombele Romei și suferințele îndurate de aceștia, până la jertfire deseori, din cauza aderării și, implicit, a propagării religiei creștine.

Poemul marelui bard ucrainean este însă semnalul de biruință al neofitului ieșit din „catacombele” surghiunului, adresat doar inițiaților și prietenilor: marele actor M. Șepkin, fiind unul dintre ei, dar și primul venit să-l întâmpine la Nijnii Novgorod pe data de 24 decembrie 1857, căruia poetul îi dedică și încredințează cântul său: *Alesule de muze și de grații,/ Așteptându-te eu plâng încet/ Și cântul meu îndoliat/ L-așez în suflatu-ți curat.* (traducerea autorului)

Trecut prin tăramul morții și revenit pe cel al vieții, poetul, aidoma înțeleptului, pare eliberat de frică și de îndoieli, inițiat în Tainele Cerului, stăpân pe cuvântul Adevărului și convins de biruința acestuia: *De îl primești – sârman de tot/ Și trist, cu tine/ Peste Lethe va trece înot,/ Și lacrimă de foc/ Pica-va odată pe glie,/ Și pild-o să fie/ Răstignitorilor de neam/ Și trecătorilor tirani.* (t. a.)

Michelangelo da Caravaggio,
Crucificarea Sfântului Petru, 1600-1601

Revoltătoare, înainte de toate, îi par privațiunile surghiunului din cauza nedreptei condamnări, aripile spiritului purtându-l liber între cer și pământ: *Cam prea de mult stau în robie,/ Precum un hoț ce-n temniță se-aduce,/ Mă uit la drum și la câmpie,/ Și la o cioară de pe-o cruce/ Dintr-un țintirim.* (t. a.)

Meditând asupra cauzei adevărate, nedrepte în esența ei, a răstignirii lui Iisus Hristos, zugrăvit pe-o cruce, poetul izbucnește într-un chinuit dialog interior: *Cântă/ Și plânge inima, învie,/ Și pe tine, Doamne, și pe sfinți,/ Pe dreptii tăi întreabă,/ Ce le-a făcut sfântu-aceia viu,/ Nazarineanul, acel unic Fiu/ Al Mariei aleasă chiar de Dumnezeu./ Ce le-a făcut? Și pentru ce/ Pe el, cel sfânt, l-au chinuit,/ Cu noduri țintuit;/ Și capul cel curat/ Cu spini i-au coronat?/ Și cu tâlharii l-au mănă/ Pe dealul Golgotei;/ Și între ei l-au atârnat –/ Pentru ce? Nu spune/ Nici albul creator suprem,/ Nici sfinții săi tăcuți –/ Slujitorii, apărătorii,/ Castrații muți!* (t. a.)

Cuvântul-răspuns e atât de simplu: pentru că a rostit Adevărul! Un cuvânt pururea încărcat de fiori, ca un pro-

logos al unei maxime revelații. Cu el începea Iisus Hristos răspunsurile date fariseilor, dialogurile cu ucenicii săi și adresările către mulțime: *Adevărat, adevărat vă spun...*

El însuși, fiind întruparea Adevărului divin, nu putea rosti decât Adevărul, prin puterea căruia vlăguia de putere fariseismul, minciuna, abuzul, fărâdelegea. Extaziat de revelația forței Cuvântului-Adevăr, poetul adresează Maicii Domnului, celei care a dat trup Adevărului divin, cea mai fierbinte rugă: *Preacucernică între femei,/ Sfântă, dreaptă mamă/ Pe pământ, a Fiului cel sfânt,/ Nu mă lăsa să pier în robie,/ Anii ce zboară zadarnici să-mi fie./ Bucuria celor triști! Trimite,/ Trimite-mi slova cea sfântă,/ Glasul nou al Adevărului crez!/ Și slova cu a ta-nțelepciune/ S-o-nvii și s-o luminezi!/ .../ Mă rog hohotind: trimite,/ Putere dă sârmanului duh,/ Ca slova-i să scape foc,/ Vâlvătaie slova să-i fie,/ Inima lumii s-o ardă de vie,/ Și-n Ucraina să vină,/ Și-n Ucraina s-aducă lumină/ Slova aceea, tămâierul divin/ Al cuvântului drept. Amin.* (t. a.)

Conform mitului biblic, Fecioara Maria a fost îndumnezeită prin Sf. Duh pentru a naște/intrupa Adevărul, iar apoi, prin pogorârea Sf. Duh sub forma unei limbi de foc/lumină, pentru a putea întrupa Adevărul în cuvinte drepte și a continua sfânta menire a Fiului său, alături de ucenici, și de a lumina omenirii mai departe calea mântuirii.

Convins fiind că, în acel sistem autocrat, „slujitorii, apărătorii” învătățurii lui Iisus Hristos nu rosteau Adevărul, poetul se adresează instanței divine, Maicii Domnului, să-i trimită „slova sfântă” a Adevărului, să-i dea puterea să o facă „tămâierul divin al cuvântului drept”, deci a întrupa-o și a o duce în Ucraina ca forță purificatoare, ca lumină de „strajă” poporului său.

Genialul bard ucrainean a creat într-un mediu istorico-social profund ostil nu numai Adevărului, ci și poporului ucrainean, culturii acestuia, oricărei forme de emancipare, la urma urmei, când, prin două ucizări oficiale, se interzicea publicarea în limba proprie, maternă, a presei sau a literaturii de orice fel.

Poeziei lui Șevcenko, din cauza sau datorită valorii ei literare incontestabile, i se reproșa din partea criticii oficiale de atunci, doar faptul că e scrisă în limba malorusă, adică ucraineană!...

Eusebie FRASENIUC

TRANSCULTURAL KID

(Continuare din pag. 1)

În aceeași ordine de idei, există o *comunitate invizibilă*, reprezentată de cei ca ea, micuța ardeleană, care și-a însușit identitatea culturală a țării de adopție și căreia îi este dedicată, pentru care soarta culturii naționale este identică cu propriul destin creator. Acest lucru este confirmat de contribuția pe care respectiva comunitate o aduce întregii națiuni, a cărei parte a devenit. Cultura, prin *Cuvânt*, numește *Lumea* și o scoate din anonimat.

Micuța ardeleană a crescut și a cunoscut lumea prin ochii îndreptați spre Ucraina. Muzica pe care o auzea în fiecare zi era în limba ucraineană, în mare parte, a mers la școală cu fundițe și uniformă bleumarin, cânta cu mâna pe inimă imnul național și se identifica cu fiecare vers în parte: *І покажем, що ми братя козацького роду* („Le vom arăta că suntem frați ai neamului căzăcesc). Grafitti-urile cu fete înalte și coronite cu flori și panglici colorate, cu cazaci, cu lacuri și mesteceni, nuanțele de albastru și galben se scaldau în privirea ei. Imaginați-vă tabloul: o stradă lungă, pietruită, cu castani pe ambele părți, trotuare înguste, autobuze și mașini marca Lada, Volga și Jiguli, ale căror zgomot nu se poate confunda cu a niciunei mașini întâlnite pe drumurile din România, și lista poate continua. Însă frumusețea nu constă doar în ceea ce vezi, ci, mai ales, în ceea ce cunoști. Pentru că și-a petrecut o parte semnificativă în afara culturii părinților ei, a reușit să construiască o relație cu alte culturi, dar neavând o proprietate deplină asupra niciuneia. Deși elemente din fiecare cultură sunt asimilate în experiența de viață a copiilor cu a treia cultură, sentimentul de apartenență se află într-o permanentă oscilație între țara-mamă

și țara de adopție. Ea știa că este de-a locului, toți ceilalți știau asta, însă în sinea ei nu își punea întrebarea: cine sunt eu, ci ce am devenit?

Nu putem afirma că aparținem unei singure culturi, dar putem cu siguranță spune că aceasta ne definește identitatea și ne echipează pentru înfuntarea viitorului. Pentru că cel mai de neconceput lucru, atât pentru cultura-mamă, cât și pentru cultura adoptivă, este să aparții într-o mai mare măsură uneia sau alteia. De aceea este important să știm ce înseamnă să fii un copil sau un adult cu o a treia cultură. Acest fenomen explică adaptarea și acceptarea schimbărilor culturale, formând, astfel, din îmbinarea celor două culturi, o a treia, care conține jumătate din indentitățile și valorile culturale ale fiecăreia.

A te identifica cu ce înseamnă „ucrainlan” (în pronunția românilor) este mai mult decât a face parte dintr-o cultură europeană. Oricât de mult a încercat factorul ruso-euroasiatic să elimine esența culturii ucrainene, aceasta a prosperat, etalându-și valorile culturale prin loialitate, respect față de autenticitate, responsabilitate civică, vulnerabilitate și toleranță etnică. Nu te poți simți ignorat sau lipsit de respect ca român în Ucraina, ci ești așteptat cu pâine și sare, pentru că și acesta este un simbol al prieteniei și sănătății relațiilor interumane. Noi, cei care am îmbrățișat două culturi, privim spre Ucraina nu doar ca spre o țară adoptivă, ci o considerăm *acasă*, pentru că ne-a primit și ne-a învățat că a trăi printre și împreună cu ei poate fi considerat o artă.

Să te naști într-o familie nu înseamnă să ai doar o familie. Ucraina ca națiune te poate învăța, pe tine ca străin, că există loc și pentru tine, că ești bine-venit și că ce este al lor este și al tău. Ajungi să le accepți pe toate, de la felul lor diferit de a se îmbrăca, până la modul de gândire, toate acestea devenind parte din identitatea ta culturală. Un mod sănătos de a coexista constă, înainte de toate, în a-ți cunoaște și accepta propria cultură, apoi, în a cunoaște și accepta ce-a de-a doua cultură, pentru a putea avea o identitate culturală completă.

Nume cu renume literar

HALYNA TARASIUK

Halyna Tarasiuk, prozatoare, poetă, traducătoare, publicistă, critic literar, s-a născut la 26 octombrie 1948 în localitatea Orlovka din raionul Teplytkyi (regiunea Vinnyța). După absolvirea liceului din Velyko Mociulsk, Halyna Tarasiuk urmează Facultatea de Filologie din cadrul Universității Naționale „Iurii Fedkovyci” din Cernăuți, unde a locuit timp de 32 de ani. În anul 2000, se mută la Kiev, unde lucrează ca redactor adjunct al publicației „Slovo Prosvity” (*Cuvântul Prosvitei*), corespondent al revistei „Vecirnyi Kiev” (*Kiebul de seară*), redactor al unui departament al revistei „Literaturna Ukraina” (*Ucraina literară*), redactor-șef al studioului TV „Naše Misto” (*Orașul nostru*) din Brovary.

Printre volumele de poezie și de proză, amintim: „Smerekovyi mist” (*Podul de molid*) (1976), „Mnojyna” (*Pluralul*) (1982), „Svitlo djerela” (*Lumina originii*) (1984), „Jaivorove pole” (*Câmpul ciocârliei*) (1987), „Horeliefy” (*Basoreliefuri*) (1988), „Sotvorinnea hnizda” (*Crearea cuibului*) (1989), „Na triițiu došci” (*Ploaie pe troiță*) (1998), „Liubov i hrich Marii Mahdalyny” (*Iubirea și păcatul Mariei Magdalena*) (1995), „Osinnii blahosvit” (*Dangăt de toamnă*) (2019); „Dama ostannioho lytaria” (*Dama ultimului cavaler*) (2004), „Mij peklom i raiem” (*Între iad și rai*) (2005), „Ianhol z Ukraiiny” (*Îngerul din Ucraina*) (2006), „Mii tretii i ostanii šliub” (*Cea de-a treia și ultima mea căsătorie*) (2007), „Sestra moieii samotnosti” (*Sora singurătății mele*) (2010) etc. În ceea ce privește publicistica, scrie peste 500 de articole și studii pe tema drepturilor limbii ucrainene și a libertății cuvântului. H. Tarasiuk traduce poezii din limbile bielorusă, rusă, română (poezii ale lui M. Eminescu, N. Labiș, L. Butnaru etc.), letonă și lituaniană.

Pentru activitatea ei prodigioasă, de-a lungul vieții, Halyna Tarasiuk a fost distinsă cu numeroase premii literare naționale și internaționale.

Redacția

O nouă apariție editorială la Uniunea Ucrainenilor din România

La București, a apărut volumul „Dama ultimului cavaler” de Halyna Tarasiuk, traducere din limba ucraineană de Maria Szemeniuk Hoșciuc, Corneliu Irod și Mihai Hafia Traista. Cartea, o antologie de proză scurtă ucraineană, se situează, după cum mărturisește autoarea, în zona realismului absurd. Volumul a văzut lumina tiparului la Editura RCR Editorial, cu sprijinul financiar al Uniunii Ucrainenilor din România.

Textele de proză scurtă incluse în antologia amintită sunt diferite ca gen, conținut și stil. Cu toate acestea, în centrul fiecăruia se află sufletul uman, pe care Halyna Tarasiuk îl studiază de mai mulți ani.

Universul nuvelistic al Halnei Tarasiuk se prezintă în fața cititorului precum o „rană deschisă” a societății contemporane, în care suferința umană este omniprezentă, indiferent de vârstă ori statut social, generând un „bocet” surd al eroilor săi, – scrie redactorul volumului, lector univ. dr. Mihaela Herbil.

Halyna Tarasiuk, poetă, romancieră, traducătoare și critic de artă, este autoarea a zeci de volume de poezie și proză, pentru care a fost distinsă cu mai multe premii ucrainene și internaționale. Printre acestea se numără premiile „Sydir Vorobkevych” (1998), „Oles Honchar” (2006), „Ivan Neciui-Levytkyi” (2009), „Dmytro Nytcenko” și premiul Festivalului Internațional „Primăvara europeană a poezilor” (Chișinău, 2014).

Scriitoarea este membră a Uniunii Scriitorilor din Ucraina, a Asociației Scriitorilor din Ucraina și a Uniunii Naționale a Jurnaliștilor din Ucraina. De-a lungul timpului, a mai obținut trei premii „Cartea Anului” și a fost nominalizată de mai multe ori la Premiul „Taras Șevcenko”, cea mai importantă distincție ucraineană pentru promovarea culturii și artei.

Vasile CAPTARU

recenzie

Dama ultimului cavaler de Halyna Tarasiuk

Halyna Tarasiuk este – ne spune Mihai Hafia Traista – „marea doamnă a literaturii ucrainene contemporane”. Nu vom fi prin urmare surprinși să aflăm că prima ei antologie de nuvele publicată în limba română, o antologie întocmită și tradusă de Mihai Hafia Traista, Maria Hoșciuc și Corneliu Irod, se intitulează – jocul de cuvinte obligă – *Dama ultimului cavaler*.

Nu, ultimul cavaler nu este o metaforă care sugerează, așa cum și-ar dori cei rău intenționați sau cei mai puțin informați, că literatura este pe moarte. În realitate, literatura e în plină formă, în special cea ucraineană. Cunoșcând Andrei Kourkov și Yuri Andruhovyci atestă acest lucru, la fel ca Ihor Hurlula sau Myhailo Koțubynskyi și, bineînțeles, Halyna Tarasiuk, pentru a lua doar câteva exemple. Cu toate acestea, ultimul cavaler este o metaforă a neantizării, dar a „sânge[lui] albastru”, a „cultur[i] înalt[e]” și, prin extrapolare, a valorilor umane. Ca să nu cădem, nici acum, în apocalipticul „totul se duce de râpă”, specific și el celor rău intenționați sau celor puțin informați, să circumscriem neantizarea. Din punct de vedere spațial, este vorba despre Ucraina. Din punct de vedere temporal, despre epoca post-comunistă. Iar antropologic, despre oameni marginalizați într-o optică socială, afectivă etc.

Înainte de-a aprofunda chestiunea distrugerii, să subliniem faptul că natura șablonată a metaforei nu-i este imputabilă, cu siguranță, lipsei de inspirație a autoarei. Dimpotrivă, stereotipul – fie el diegetic, fie tropic ș.a.m.d. – este materia primă a operei Halnei Tarasiuk. Scriitoarea sondează subteranele stereotipului, îi descifrează angrenajele. Nu într-o venă moralizatoare afișată și, tocmai de aceea, datată și crispantă. În esență, autoarea se mulțumește să înregistreze evenimente întotdeauna punctuale într-un stil mai degrabă brut, concis și aproape fără înflorituri, situându-se la jumătatea drumului dintre tradiția realistă și cea modernă, mușcătoare. Însă aceste notații sunt atât de precise și atât de dramatice încât tulburarea pe care o generează este, în sine, edificatoare.

Neantizare am spus... Să luăm câteva exemple, în ordinea apariției lor în volum.

Singur pe centură, nuvela introductivă tradusă de Corneliu Irod. Micuțul Dimka trăiește în sărăcie la sat împreună cu bunica, dar este premiant la școală și fericit. Până în ziua în

care bunica îl duce la Kiev, la mama lui, înainte de-a pleca să muncească în Italia. Or, mama lui e traseistă, face bani pe centura orașului, și bea tot ce câștigă. Iar băiețelul cântă și cerșește – ca să aibă ceva de mâncare –, visând să ajungă o vedetă în lumea muzicii, să fie bogat și s-o smulgă astfel pe mama lui din mizeria aceea adâncă în care se afunda. Până în ziua în care ea nu se mai întoarce acasă, iar el o caută, o așteaptă, speriat, pe șoseaua de centură. La un moment dat, trece prin dreptul lui un autoturism din care este aruncat „ceva”. Dimka știe, își scoate hăinuța ca să acopere trupul greu, dezbrăcat, și strigă după ajutor în noaptea compactă.

Compactă, da. Pentru că mașinile nu se opresc. Compactă, de asemenea, pentru că societatea este retrasă în sine și ignoră, în multe cazuri, marginalitatea, tipurile care o încarnează: aici, prostituata alcoolică și copilul străzii. Compactă, în cele din urmă, pentru că așa este adesea sărăcia. Și, în siajul ei, degradarea. Nu vom adăuga nimic despre episoadele narrative stereotipice pe care autoarea le reunește pentru a le sublinia fatalitatea concatenativă simptomatică dintr-o perspectivă societală. Această narațiune care se termină în obscuritate este, ea însăși, ceea ce unii ar numi un *exemplum* al timpurilor moderne.

Zbor cu Serafima, traducere de Corneliu Irod. Protagonistul acestei nuvele este unul dintre „marii morți” care trăiesc printre noi. Unul dintre cei care, aparent, au supraviețuit închisorilor comuniste. După opt ani de lagăr, apoi de valuri de vodcă și un sejur la psihiatrie, personajul principal al povestirii știe că „balega nu se scufundă în apă și nu arde (...). De aceea e balegă – veșnică, indestructibilă”. După cum știe și că nu va scrie poeziile pe care ar fi trebuit să le scrie. Pentru că nu poate „să-l smulg[ă] din [el] pe schingiuitorul” lui. Un bărbat care a luptat pentru libertate și care, în cele din urmă, moare singur, departe de cei pentru care a luptat, închipuindu-și că are alături, în plin *delirium tremens*, o jumătate de sticlă de vodcă și o femeie delicată, cu fața palidă, care-l ridică-n înălțimile celeste.

Tipul deținutului politic zdrobit nu este prezentat aici într-un scop ilustrativ. Îl cunoaștem cu toții foarte bine. Prin intermediul lui, se pune problema conștientizării

colective a datoriei de-a nu uita. Și, în unele cazuri, dintre cele mai condamnabile, a ideologiei reziduale. Să ascultăm ce spune personajul: „unii ca mine l-au lipsit [pe popor] de raiul comunist...”.

Dama ultimului cavalier, nuvela eponimă, este tradusă de Maria Hoșciuc. O femeie elegantă, oarecum în vârstă, se plimbă încet pe străzile din Cernăuți. Ar dori să-și ia rămas bun de la acest oraș, orașul copilăriei sale, înainte de a se-ntoarce în Occident. În timpul plimbării, intră într-un salon de înfrumusețare și își rememorează viața, împreună cu coafezele și fetele de la machiaj: cariera ei de cântăreață de operă pe cele mai mari scene din lume, căsătoria cu amiralul Kosovorotov, văduvia, cea de-a doua căsătorie romantică, de basm, cu baronul Esterházy întâlnit la Baden-Baden, viața luxoasă de zi cu zi în mijlocul intelighenției de odinioară. Ca un contrapunct, angajatele salonului își rememorează și ele viața: sărăcia și căsătoriile triste cu bărbați grosolani. Și, în timp ce marea doamnă laudă noblețea sângelui și, mai ales, pe cea a spiritului, își fac apariția doi infirmieri care, cu un aer neliniștit, o conduc la centrul de recuperare neuropsihică unde este internată.

Nu prezintă nicio importanță dacă povestea de viață a protagonistei este fantasmatică sau nu. Ceea ce contează, însă, este faptul că universul evocat de ea – o persoană care a trăit suficient pentru a cunoaște atât lumea veche, cât și pe cea nouă –, nu poate fi decât o fantasmă într-o țară în care noblețea, indiferent de natura ei, a fost considerată multă vreme răul absolut. Retrogradarea la statutul de patologie reliefează simbolic acest aspect. Să adăugăm că, fiind evocată aici neuropsihologia, nu este vorba despre vreo boală oarecare, ci despre una degenerativă. Or, din punct de vedere ideologic, în vremurile de restriște comunistă, degenerarea era inseparabilă, nu-i așa, de noblețe, în sensul cel mai larg al termenului. Toate aceste elemente converg pentru a crea un topos, precum și personajele-tip care-i sunt specifice. Toposul este cel al prăbușirii unei lumi, tipurile: marea doamnă și cavalerul prezentați în antiteză cu femeia de rând romantică și bărbatul necizelat. Această schemă este, desigur, transparentă; de altfel, o putem ghici încă din incipitul nuvelei. Nu rămâne în suspans decât chestiunea (ne)luării unei poziții față de dispariția, nu atât a lumii vechi, cât a înaltelor valori umane pe care le vehicula.

Harmonia mundi, ultima nuvelă din carte, tradusă de Mihai Hafia Traista. Soția cultivată a unui om de afaceri, pe care acesta din urmă o înșală și o lasă singură în permanență, se uită de la fereastra luxosului său imobil la un trio de boschetari. Doi bărbați și o femeie care dansează fericiți în noapte, cu sufletul în pace. „Harmonia mundi!” – exclamă ea,

neputându-se abține în fața acestui spectacol deconcertant. Și realizează că nu a mers niciodată ca această femeie cu aer de „regină”. Că bărbații nu s-au uitat niciodată la ea „cu evlavia” cu care cei doi oameni ai străzii își privesc partenera. Pentru început, își spune: „În armonie cu lumea și cu ei înșiși, poate că trăiesc doar aceia care se mulțumesc cu puțin, cu ce le dă Dumnezeu”. În cele din urmă, afundându-se din ce în ce mai mult în „cercurile infernale ale deznădejdi”, scoate un urlet în noaptea compactă încă și înghite un pumn de pastile.

Oameni bogați și oameni săraci, persoane educate și persoane sărace cu duhul, împărăția lui Dumnezeu și iadul, disperarea și armonia, iată tot atâtea opoziții stereotipe care se combină nu pentru a dezvălui scena-cliseu a sinuciderii în cercurile înstărite, ci pentru a aborda, sub o altă formă, chestiunea reperelor existențiale și a valorilor care le fundamentează. Observăm că această ultimă nuvelă este pandantul celei care deschide volumul (dovadă că antologatorii nu au lăsat structura internă a operei la întâmplare, așa cum se întâmplă deseori, din păcate), că ea subliniază, fără ocolișuri, faptul că disperarea nu este doar o problemă socială, ci și, în definitiv, rezultatul vacuității interioare pe care unul sau altul o menține în propria lui ființă.

Remodelarea stereotipurilor, veți fi de acord după aceste patru exemple, nu este un lucru dat, atunci când se dovedește necesar să sapi adânc în ființă pentru a zdruncina doxa. Dar tocmai acest demers subtil, această reorientare interpretativă sistematică este cea care face din Halyna Tarasiuk o mare doamnă a literaturii ucrainene contemporane. Prezentarea ei publicului român grație traducerii antologiei *Dama ultimului cavalier* este, prin urmare, o inițiativă pe care o primim cu drag și o încurajăm cu tărie! Mai ales că nuvelele poartă un mesaj care este întru totul la îndemâna cititorilor români. Istoria obligă, după cum știți.

Această inițiativă ni se pare lăudabilă și datorită pariului traductologic pe care îl presupune. Nimic nu este mai dificil, în general vorbind, decât să publici în limba română, precum și în orice altă limbă, o lucrare tradusă de mai mulți contributory. Totuși, iată aici trei traducători, să-i reamintim: Maria Hoșciuc, Corneliu Irod și Mihai Hafia Traista. Cu toate acestea, nicio ruptură narativă/stilistică/lexicală nu tulbură lectura. O asemenea coerență nu poate decât să ne îndemne să-i felicităm! *Dama ultimului cavalier* este, așadar, un triplu succes.

Aurel Maria BAROS

recenzie

Realismul magic și crud al Estului european

Mărturisesc, de la bun început, că atunci când prietenul mai tânăr, scriitorul maramureșean de origine ucraineană Mihai Hafia Traista, m-a solicitat să scriu un referat de editură pentru o nouă traducere, am primit rugămintea cu oarece rezervă. Eram presat de terminarea a două cărți proprii și nu mai am ceea ce, pe vremuri, numeam „viteză de lectură”. Dar prietenia pentru M.H.T. m-a făcut să accept. Și am deschis o ușă spre o lume care m-a bulversat, pur și simplu.

Halyna Tarasiuk, autoarea ucraineană a antologiei *Dama ultimului cavalier*, este o scriitoare de prim-plan european și mondial. O apropii de Isabel Allende, chilianca din neamul martirului Salvador Allende, de Gabo Márquez, idolul meu din Aracataca, de Borges, Dumnezeu andin al periferiilor Buenos Aires-ului.

Nu supralicitez deloc, sunt atent, ca orice scriitor ajuns la vârsta a treia, mai ales când este vorba de autori din generația mea, cei de peste 70, cei de pe „lista zero”, cum se zice în vremuri de pandemie planetară. Halyna Tarasiuk este, așa cum foarte inspirat spunea Mihai Traista în postfața cărții, „marea doamnă a prozei ucrainene contemporane”.

Scrie cu un talent devastator, povestește viața și moartea la această graniță a Europei așa cum ar fi făcut marii clasici ai literaturii din imperiul răsăritean. Scrie despre durere și despre umilință cu o pană muiată în otrava lui Dostoievski. Citiți „Singur pe centură”, nuvela despre viața unui copil chinuit, fiu al unei prostituate, trăindu-și adolescența ca pe o infracțiune, ca pe o alergare continuă într-un coșmar care nu se mai termină și care nu poate avea alt final decât moartea.

Autoarea face, în proza ei, operații fără anestezie pe trupul viu al unei societăți bolnave de trecerea de la comunismul sovietic la democrația veselă, demagogică și fără de milă. Dimka, eroul, e un arhetip. Visul lui „de doi lei” e visul copilului care ar putea, într-o zi, adică niciodată, să cânte „la estradă” despre dragostea pentru mama lui, cea din stele, nu cea aruncată, ca o zdreanță, pe o autostradă a acestui veac dement.

Halyna Tarasiuk atacă, în povestirile ei, niște teme pe care, tacit, noua societate instaurată după căderea comunismului și despărțirea Ucrainei de talpa imperiului sovietic, le-a tabuizat. De parcă un stăpân magician ar fi decretat: Gata, nu mai vorbim despre acest subiect, despre „animalul ăsta care nu există”, cum ar fi zis Marin Preda.

Autoarea scrie, însă, despre dizidentul genial, poet și filosof, ajuns un rebut uman, respins de toți cei pentru care se sacrificase, în fond, respins de iubire, de prieteni și de o societate cu interese nou-nouțe. Ca orice învins al vieții, personajul se întoarce la ideea pură, la îngerul cu șase aripi, la Serafima care e cu totul altceva decât Ilenka lui, un înger cu care poți să zbori numai în neant. „Am pierdut planetara iluzie de a schimba lumea și m-am agățat cu dinții de un fir subtil – iluzia de a-mi crea propriul balon de săpun și să mă sălășuiesc în el”.

Concluzia cade ca o secure pe gâtul firav al unei umanități care s-a pierdut pe sine: „Oare merită să construiești mărețul Acropole ca să-l lași ca un monument al neputinței?”

Fiecare dintre povestirile Halinei Tarasiuk este un mit condensat al lumii moderne. Mitul dizidentului-erou trădat în idealul său, mitul copilăriei prăbușite în realitatea crâncenă, mitul unor boli fără leac, acelea care fac sufletul infirm și trupul de nefolosit.

Asemenea mituri sunt intersectate de niște poeme în proză de o gingășie care m-a făcut să-mi amintesc de romanele Isabellei Allende. Le găsim în „Sofia cea nemaipomenită” ori „Insula tăcerii de iarnă” – o poveste a fetei care-și părăsește țara ei estică și condamnată la subdezvoltare, la sărăcie, la manipulări grosolane și pleacă spre lumina Occidentului, falsă și ea, nemiloasă și ea, ca o caracatiță care te cuprinde lent, te dezumanizează, te aruncă în dor și în disperare. Altă imagine poetică e aceea a femeii ce îmbătrânește dureros lângă grecul ei bătrân, care o striga, parcă din somn: Afrodita, Afrodita...

Totul e de citit și de citat în această carte. Și „Povestea ultimului colhoznic” și „Surpriza de Anul Nou”. Dar poate, în mod special, „Dama ultimului cavalier”, ce ar putea sta la baza unui scenariu de film de Oscar. Este povestea unei cântărețe și dansatoare, artistă de mare talent care pleacă în lume, strălucește, gustă din paharul gloriei, traversează istoria contemporană a țării ei și a lumii și se regăsește, în final, în spatele unei cortine trase, într-un soi de sanatoriu al iluziilor, ca „muntele vrăjit” al lui Thomas Mann. Am citit această proză ca pe o parabolă a țării autoarei, a unei Ucraine care se tot depărtează de propriul suflet, de valorile ei supreme, de rădăcinile ei.

Cartea are și unele fraze cu totul memorabile, ce ar putea fi plasate ca *motto* pe frontispiciul unor instituții ale noii democrații bătute de trecutul bolșevic, cum este aceasta, din povestirea „Vin Moscalii!”:

„Du-te, fraiere, îndeplinește-ți datoria față de patrie, ca să nu-i fie rușine tatălui tău, comunist, când o să alunge alți copii prin țara natală, până-n Insulele Kurile!”

Desigur, pot fi amintite și multe alte simboluri despre care nu am scris, dar pe care vă las pe dumneavoastră să le descoperiți.

Nu în ultimul rând, aș dori să remarc, la fel de entuziast, calitatea traducerii. Corneliu Irod, Maria Hoșciuc și Mihai Hafia Traista sunt niște traducători impecabili, cu vână de scriitori, cunoscători în profunzime ai celor două limbi, ucraineana și româna.

Dama ultimului cavalier este o bucurie a lecturii. Un eveniment la care cititorii sunt invitați să participe împreună, descoperind, datorită acestui volum excepțional, o mare doamnă a prozei universale, Halyna Tarasiuk.

Nicolae Dan FRUNTELĂȚĂ

LUNCA UCRAINENILOR MARAMUREȘENI

În numărul precedent al *Ecourilor ucrainene*, am inițiat o rubrică dedicată descrierilor succinte ale localităților cu populație ucraineană compactă din România, în vederea familiarizării cititorului român cu așezarea geografică și câteva date istorice privind respectiva localitate. Astfel, profesorul Ivan Hriniuc a prezentat o scurtă istorie a localității din nordul Maramureșului, comuna Bocicoiu Mare, în ansamblul ei. De data aceasta, a venit rândul unei localități aflate în componența comunei amintite și, în același timp, vecine cu satul reședință omonim, Bocicoiu Mare. Este vorba de Lunca la Tisa, despre care, în cele ce urmează, voi creiona câteva date istorico-geografice și onomastice, neputând să nu pomenesc, măcar în treacăt, componenta culturală.

Localitatea Lunca la Tisa a dat literaturii și culturii ucrainene din România poeți, scriitori, profesori, cercetători și oameni de cultură, printre care îi amintim pe Ivan Șmuleac, Iuri Lazarciuc, Mykola Korsiuc, Ana Sambor, Maria Ciubica, Ivan Hriniuc, Ivan Marfici etc., care au îmbogățit, prin truda lor, patrimoniul cultural ucrainean și românesc. Peisajul pitoresc al localității Lunca la Tisa i-a inspirat în activitatea lor științific-literară, culturală și educațională. Nu trebuie să-l uităm pe un alt fiu al satului, cunoscutul cercetător, dialectolog, Nicolae Pavliuc, cel care a descris, pentru prima dată, graiurile ucrainene din Maramureș. Menționăm că graiul ucrainean pe care-l vorbesc localnicii aparține grupei transcarpatice, fiindu-i specifice atât numerosere trăsături arhaice, cât și variate inovații, dezvoltate, de-a lungul timpului, ca urmare a contactului lingvistic cu limbile română și maghiară.

Geografic, satul Lunca la Tisa este situat la 5 km est de localitatea Crăciunești (un alt sat component al comunei Bocicoiu Mare) și la 14 km de municipiul Sighetu Marmației. Pe distanța dintre cele două localități (Crăciunești și Lunca la Tisa) se află satul reședință de comună, Bocicoiu Mare. Localitatea Lunca la Tisa este străbătută pe o distanță de 3,5 km atât de Drumul Județean nemodernizat nr. 6, care leagă, prin Crăciunești și Bocicoiu Mare, municipiul Sighetu Marmației de localitatea Valea Vișeuului (azi, impracticabil cu autoturismul), cât și de calea ferată care face legătura dintre aceleași localități și, mai departe, cu Ucraina, respectiv cu Salva.

Ca și celelalte sate ale comunei Bocicoiu Mare, localitatea Lunca la Tisa este situată pe malul stâng al râului Tisa (pe partea dreaptă a Tisei, rămânând, în urma tratatului de pace de la Trianon, cealaltă parte a satului), care constituie granița de nord a acesteia, cât și cea de stat a României cu Ucraina. La est, satul se învecinează cu localitatea Valea Vișeuului, la sud-est, cu Rona de Sus, la sud, cu Rona de Jos, iar la vest, cu satul Bocicoiu Mare.

Din punctul de vedere al reliefului, localitatea Lunca la Tisa se deosebește de celelalte sate ale comunei (unde predomină fie dealurile, fie câmpia), terenul acesteia fiind diversificat, proporția dintre lunca întinsă de-a lungul Tisei și dealurile acoperite cu fânațe, pășuni și păduri fiind aproximativ egală. Suprafața totală a satului este de 311,02 ha, din care aproximativ 105 ha (33,8 %) reprezintă terenurile arabile, 25 ha de livezi, 75 ha de fânațe, 20 ha de pășune, iar circa 86 ha sunt acoperite cu păduri de fag și, mai puțin, cu stejar. Vatra satului se întinde pe o suprafață de 70 ha și conține 292 de gospodării care sunt așezate pe malul Tisei, mai exact între valea acesteia și calea ferată, lățimea dintre ele fiind, în medie, de 1,5 km. De exemplu, la intrarea în localitate, dinspre Bocicoiu Mare, distanța dintre râul Tisa și calea ferată este de câțiva zeci de metri, iar odată cu înaintarea spre centrul satului aceasta se mărește considerabil.

Comparativ cu datele Recensământului din 1992 (când erau 1028 de locuitori) populația localității a scăzut, fiind, astăzi, de 920 de persoane, dintre care 461 sunt de sex masculin, iar 459, de cel feminin. Pe lângă cei 843 de ucraineni, care reprezintă aproximativ 92 % din totalul populației, în sat mai locuiesc 72 de români și 5 maghiari¹.

În ceea ce privește confesiunile religioase, în Lunca la Tisa numărul persoanelor care sunt de religie ortodoxă este de 771. Au mai fost înregistrați 116 martori ai lui Iehova, 17 greco-catolici, 12 adventiști, 2 romano-catolici, un reformat și o persoană de religie mozaică.

Din punctul de vedere al situației economice, principalele ocupații ale locuitorilor satului Lunca la Tisa sunt agricultura și exploatarea lemnului. Pe lângă cei 206 salariați, angajați la firmele din sat și din alte localități vecine, există 230 pensionari și 65 de șomeri. Numărul elevilor (care studiază la școala cu clasele I-VIII din localitate, în liceele din orașele apropiate) și cel al studenților este de 139. Mai mult de 200 de persoane își câștigă existența peste hotare.

Prima atestare documentară a satului Lunca la Tisa este legată de un act din 1439, când apare sub forma de *Lonka*, pentru ca în 1442 să fie consemnat în documente „villa olachalis Lonka filiorum Georgy Pank Valachorum de Krachonfalva”. În 1448, localitatea apare sub numele de *Lompka*, pentru ca, doar după 2 ani (în 1450), să fie datată cu primul nume ucrainean, *Lwh*. Sub denumirea de *Kis Lonka* și *Luh*, satul apare în documentele anilor 1828 și 1851².

Atât localnicii (care, după cum am mai spus, vorbesc un grai ucrainean transcarpatic), cât și ceilalți ucraineni numesc satul Lunca la Tisa în limba ucraineană, *Luh*, în timp ce,

pe tăblițele bilingve, apare forma *Luh nad Tysoju* (Луг над Тисою), tradusă după numele oficial din limba română. Satul este împărțit în trei zone mari, numite astfel: *Kólo Cérkvy* (centrul satului), *Dol'ishny Konéc* și *Horišny Konéc*.

Prezentăm, în continuare, și alte microtoponime, cu ajutorul cărora localnicii numesc relieful (parcelele de pământ, dealurile, pădurile, drumurile, pâraiele, fântânile, potecile etc.) satului Lunca la Tisa. Acestea sunt redactate într-o formă de transcriere fonetică simplificată (de exemplu, *š* redă ucr. *ш*, *c=ц*, *у=у*, *je=є*, *ja=я*, *ju=ю*, *ji=ї*, *j=ђ*, *č*, *č=ч*, *ch=х*; *ž=ж*, *dž=дж*, *'=ь*, fiind marcat și accentul): *Bajdenjúka*, *Banzén*, *Béreh*, *Bolbóksyn*, *Bródy*, *Brýšči*, *Carskýj L'is*, *Cerkovné*, *Chméleky*, *Čatajús'ke*, *Čeretóve* / *Čeretú*, *Černóvs'ke*, *Derenovátyj*, *Dóbryj Věčur*, *Dzvur*, *Hájlovo*, *Haridženy*, *Hlud*, *Hóry*, *Hóút'ovo*, *Hrun'*, *Húnda*, *Jadernýci*, *Josepús'ke*, *Klejanký*, *Kólo Férenc*, *Kólo Jónčija*, *Kólo Móstá*, *Kólo Šimiríky*, *Kópan'*, *Korytcé*, *Košarý*, *Krúhlyj/Kruhlyák*, *Lazký*, *Látry*, *Lazók*, *Mágura*, *Mlačký*, *Móčjar'*, *Na Chmélyk*, *Na Hóry*, *Na Kléžiji*, *Na Piščanký*, *Na Štáciju*, *N'iméc'ke* (sau *Síl's'ká Tolóka* ori *Tolokovýna*), *Obmýtyj Horb*, *Opóúz'i/Opóz'i*, *Órfen*, *Pjat'* *Dorúch*, *Pud Dubovým*, *Píncurka*, *Piščanký*, *Plišývka*, *Plýtká*, *Pótuk*, *Požárne*, *Pud Krúhlym*, *Pud Mágura*, *Rámpa Drúha*, *Rámpa Pérša*, *Rýpa*, *Ryt*, *Semenóvo*, *Serédnje*, *S'il's'ké*, *Slyvký*, *Suchýj Zvur*, *Svynar'ký*, *Sýhla*, *Šmújlove*, *Šuterký*, *Tog Polús'kyj*, *Tógy*, *U Bródy*, *U Máguru*, *U Týsu*, *Úlyc'a Capkóva*, *Vél'češyne*, *Velýke Těrnja*, *Vodomýji* / *Odoméji* (sau *Vódomlaš*), *Volos'ánka*, *Volós'kyj*, *Žólob*³.

Lunca la Tisa, în zilele noastre

Cu ușurință, se poate observa că majoritatea microtoponimelor existente în Lunca la Tisa sunt de origine ucraineană. Este un lucru normal dacă ținem cont că prezența elementului lingvistic ucrainean în zonă este atestată de mai bine de șapte secole, iar dacă admitem că forma *Lonka* aparține unei populații protoucrainene, putem să ne îndreptăm cu atestarea spre secolele X-XI, căci, după cum plastic se exprima acad. Iorgu Iordan, *toponimia este istoria nescrisă a unui popor*. Din punctul de vedere al structurii numelor topice înregistrate, se poate observa că acestea sunt simple și compuse, formate din substantive (cu sau fără prepoziții, la singular ori la plural), adjective și numerele.

Și în domeniul antroponimiei, ucrainenii și-au pus amprenta în cadrul numelor de familie. Primele 9 nume de familie, în ordinea frecvenței lor, sunt indubitabil de origine ucraineană: *Lazarciuc*, *Voloșciuc*, *Șmuleac*, *Bobriuc*, *Ioicaliuc*, *Marfici*, *Maliar*, *Boiciuc*, *Holovciuc*, *Corsiuc* (formate cu ajutorul sufixelor ucrainene *-uc* și *-ak* ori cu variantele poziționale ale acestora). Cel de-al zecelea este *Corneștean* (cu origine discutabilă), fiind urmat de o altă 4 nume ucrainene: *Hrini*, *Hreniuc*, *Havreliac*, *Iurașciuc*. Pe poziția a 15-a (ca frecvență) se află un nume de origine maghiară: *Meisaroș*. Și lista continuă cu altele: *Pauliuc*, *Glodean*, *Frasin*, *Hosciuc* etc.⁴. Sublinem faptul că antroponime de origine ucraineană care, odată cu introducerea Codului civil, aveau să devină nume de familie, sunt atestate începând cu anul 1458: *Anasko*; *Blad*; *Fathenich* (*Fethenych*); *Onuska*; *Panaz*; *Chwryllo*; *Boryz*, *Iwano*; *Koztha*; *Makowyth*; *Lomothyn*, *Madasko*; *Marffa*; *Panaz*; *Babin*; *Makouicz*; *Bojko*; *Bulajko*; *Csontovics*; *Ivoncsa*; *Kovalyovics*; *Lumaka*; *Marfics*; *Mikolics*; *Nisztorics*; *Demedovics*; *Bobrik*; *Hortinyak*; *Holosics*; *Kritrics*; *Havislo*; *Bilas*; *Hocsuk*; *Hollocsics*; *Horfenak* (pe care le redăm întocmai cum sunt înregistrate în lucrarea lui Bélay Vilmos)⁵. Ținând cont de faptul că multe dintre acestea sunt derivate cu ajutorul sufixelor patronimice propriu-zise vechi ucrainene *-ici*, *-ovici*, datarea formării respectivelor antroponime trebuie considerată cu mult înaintea atestării lor documentare.

Acesta este, în linii mari, tabloul istorico-geografic și cel onomastic al localității cu populație ucraineană din Nordul Maramureșului, Lunca la Tisa.

Închei cu o sugestie pentru cei care vor să studieze istoria unei localități și anume: datele istorice existente trebuie coroborate cu cele furnizate de dialectologie și de onomastică.

Ioan HERBIL

¹ În 1992, în sat erau 978 de ucraineni, 43 de români și 7 maghiari (cf. *Institutul Național de Statistică, Direcția Județeană Maramureș, nr. 634/20.08.1992*).

² Date extrase din Suci, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, vol. I-II, Editura Academiei Române, București, 1967-1968, vol. I, p. 367.

³ Herbil, Ioan, *Studii de dialectologie și toponimie ucraineană din România*, Editura Casa Cărții de Știință, Editura RCR Editorial, Cluj-Napoca – București, 2018, p. 272-325.

⁴ Herbil, Ioan, *Antroponimie oficială la ucrainenii maramureșeni*, Editura Casa Cărții de Știință, Editura RCR Editorial, Cluj-Napoca – București, 2019, p. 222-223.

⁵ Bélay, Vilmos, *Máramaros megye társadalma és nemzetiségei. A megye betelepülésétől a XVIII. század elejéig*, Sylvester-Nyomda R.-T., Budapest, 1943, p. 172-173.

(Continuare din nr. 13)

Rula o dulceagă melodramă americană. El, ea și ea, care s-au dovedit a fi surori și una trebuia să se dea la o parte. Filmul te atinge la suflet. Dar nu era numai asta. Abia ne-am așezat și cei de lângă mine au început să ridice nelineștiți din umeri, căutau cu nasul în jur, adulmecau. Priviri răutăcios-întrebătoare mă fixau pe mine, deși nu mi-am dat seama chiar din primul moment că îi supără cămașa mea, zdrăvăn îmbibată cu DDT. Dar nici săculețul plin pe care-l țineam pe genunchi nu emana ozon în sala de cinema. Primele s-au ridicat și au plecat două perechi care șezuseră în dreapta și în stânga mea. Apoi s-au golit unul după altul câteva rânduri din față și din spate. Cercul din jurul meu se tot lărgea și se mărea până am rămas singur în sală. Dar întâmplarea avea și latura ei bună – acum vedeam ecranul foarte bine și nu mă mai deranja nimeni cu spargerea semințelor.

Pe ecran se desfășurau pasiuni înfocate. Absorbit de film, n-am observat că ea e în sală. Probabil că putoarea DDT-ului nu ajunsese până în acel colț sau poate, pur și simplu, nu-i păsa. În penumbra sinilie se distingea clar figura lui tanti Olea. Ea ședea încordată cu privirea mijită la ecran. Cel care era lângă ea, pletosul, îi mângâia încheietura mâinii. Apoi mâna lui păroasă coborî laom pe genunchiul ei și apoi aluneca viclean tot mai sus, pe sub mătasea înflorată. Ea privea înainte fără să clipească, de parcă n-ar fi observat neobrazarea. Eu am scos un țipăt și m-am ridicat.

Degeaba, degeaba am făcut asta. Darul gratuit pe care-l primisem, săculețul de plastic, îmi alunecă de pe genunchi, căzu pe pardoseală și se sparse. În aceeași clipă, precum un apostol al deșertului, am fost învăluit de un nor otrăvitor de DDT. Dar ce a fost după aceea! Cei care se smiorcăiau din motive sentimentale acum plângeau de-a binelea. Otrava atacase ochii cinefililor. A doua mea greșală a fost că m-am apucat să strâng în grabă praful de pe jos și să-l pun în săculețul spart. Sala fu zguduită de sute de tuse, strănuturi și suflatul nasului.

Apoi se aprinse lumina, cineva mă înhță cu scârbă, mă luă pe sus, altul, prevenitor, deschise ușa de ieșire și am fost aruncat afară. Așa se face că n-am mai aflat dacă lady cea blondă a murit în urma acelei catastrofe rutiere, dacă a reușit sora-negresă să-i doneze inima. Nu va afla asta nici doctorul Brener și cu atât mai puțin tanti Olea. Stăteam toți trei în curtea luminată orbitor, dar lor nici lumina din sală nu le-a ținut partea. Speriată, tanti Olea îmi scutura DDT-ul de pe sprâncene și de pe gene, însoțitorul ei își acoperise nasul cu batista, iar burta lui dârdăia de râs: „Ăsta da film, Oliuncik, și vecinii tăi gândaci...”. După aceea lângă „Moskvici” mi-am scuturat și cămașa, iar doctorul Brener îmi turna din sticlă apă minerală pe ceafă, iar apa, în mici pâraiașe bășicate, îmi curgea în pantaloni. El îmi spunea să nu fiu necăjit, că el o să-mi dea DDT cât o să poftesc, iar dacă vreau, și clorură. Îmi plăcea bărbatul ăsta pletos, vesel și urât. Și l-am iertat pentru ceea ce văzusem că făcea la cinema.

...În prima clipă, Brener nu pricepu ce vreau de la el. Medicamente pentru Olea? Inima? Bine! El mi-a adus niște flacoane și mi-a spus: „Asta o să-i ajute. Dacă nu, să vii iarăși”. Iar mie mi-a dat două roțițe de vitamine acrișoare.

Medicamentele au fost bune. Am văzut asta a doua zi. În obrajii lui tanti Olea reapărură obișnuții bujori, iar buzele se țuguiau nostim, ca la copii. Acele buze nerușinate, încrezute. „Când o să cresc, când o să fiu mare, – m-am gândit eu, – o să-i spun...”. Însă ce anume o să-i spun nu știam, dar până atunci, am destul timp să mă gândesc la asta. Ea mi-a întins un flacon cu tablete. „Astea nu-mi trebuie, să i le duci înapoi. Dacă el o să-ți dea altceva, să pui, uite, sub brusturele ăsta. Bine?” Sigur că-i bine, așa mă gândisem. Atunci încă nu știam că amândoi suntem niște deținuți, fiecare în propria grădină, ruți de tentațiile lumii păcătoase. Pe mine mă păzea fratele meu, pe ea soțul.

În acea zi, Brener era foarte nervos. Mi-a îndesat cu un gest grosolan cutiuța în mână, uitând chiar să-mi mai dea vitamine. Dar pe mine nu mă duci cu una, cu două, că am miros bun. Cutiuța mirosea a vitamine, și eu nu puteam să nu fur măcar o roțiță. Mă încurca o hârtiuță și am scos-o. Iată ce scria în bilețel: „Dragă Oliuncik! Tu zici că asta e iubire... iubire... Nu, scumpo, asta e patimă, un miraj bolnăvicios. Tu ți-ai imaginat

un sentiment și te împăunezi cu el. Tu nu mă iubești pe mine, bătrân și urât, tu îți iubești propria iubire. Ea îți este scumpă și dulce. Iar eu nu te pot ajuta cu nimic. Tu știi doar că eu aparțin familiei mele, muncii care mi-i dragă, înrădăcinatelor mele crezuri. Unul dintre ele: să nu depind de nimic și de nimeni. Asta-i tot. Ai grijă de tine”.

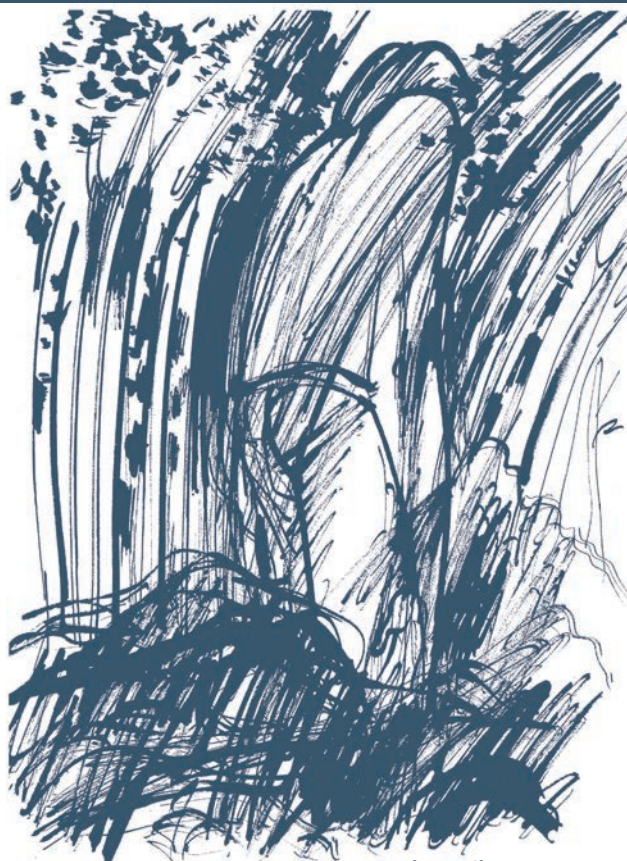
Astfel am pătruns eu în taina acelor „rețete”. Când am venit, ea se spăla, se bălăcea fericită în coliba din coceni de porumb. Era seară, o seară încărcată, înăbușitoare. În asemenea seri, ai vrea să mai scadă temperatura, știind că oricum n-o să-ți aducă vreo ușurare. Simțeam în suflet zăpușeala, focul unei nelinești neclare.

– Așteaptă-mă puțin, – mă rugă ea cu voce ciudată, ușor spartă. – Acuși trebuie să-i duci asta înapoi.

„Medicamentele” iarăși nu erau bune. Când s-a apropiat, ea mirosea a săpun de violete. Părul ud, pieptănat lins, lucea în lumina lunii. Îi luceau și ochii, dar cu un fel de licăr, că mi-era teamă să-i privesc.

Myroslav DOCINET

POVESTEA UNUI PĂCAT

Desen de Vasile SOKOLIUC

– El e de gardă acum. Spune-i că ajunge. Nu mai am nevoie de medicamente.

Lângă gard, ea mă opri cu mâna.

– Vaska, tu mă iubești?

Am dat posomorât din cap. Ea zise: „Măcar tu...”, – și mă lipi strâns de ea. Halatul se desfăcu. Nu mai avea nimic pe ea. Se simțea doar parfumul de violete, doar catifeaua fierbinte a pielii. Și deodată ceva umed și tare mi-a strivit dureros buzele. Am înțeles asta abia mai târziu, în curtea noastră, la strigătul ascuțit al mamei: „Încotro? Unde-mi umbli noaptea? Ce ai în mână?”. Am apucat să arunc sticluta în groapa cu var și în tăcere, m-am îndreptat împleticit spre casă. Sunt sigur că așa merg prizonierii când sunt duși să-și sape mormântul...

Și a trecut noaptea. Și a venit altă zi, cum se întâmplă mereu. Și a murit cineva pe strada noastră și, de asemenea, asta nu era ceva nou sub soare.

Mirosea tare a floare de tei, a ceară topită și a sudoare omească. În aceste mirosuri triste și înșelătoare se amesteca firul de argint al veștedelui parfum de violete. Noi, copiii, ne-am urcat în copaci și-i vedeam bine fața: palid-vineție, pământie, străină. Părul aranjat neobișnuit o îmbătrâneala, iar vârfurile pantofilor negri se șteau de sub brocart, ascuțite ca și spaima mea. Sufletul mic, de copil, încă nu era capabil să cuprindă întreaga grozăvie a întâmplării și era atât de uluit, încât observa doar amănuntele... De sub reverenda preotului se zărea un crac de pantalon prins cu un cârlig de rufe. Un fluture s-a așezat pe coroană și o femeie nu l-a alungat cu mâna, ci l-a suflat cu gura. Nenea Volodea plângea, iar picăturile de sudoare care i se prelingeau de pe frunte se uneau cu lacrimile pe obrazul lui.

Dar mai ales pantofii – atât de periculos de ascuțiți, atât de negri pe fondul alb și prevestitori de rele...

Încă multă vreme după aceea, se puteau auzi la fântână unele femei discutând în șoaptă. „A fost găsită dimineața în laboratorul ei.” „Iar până atunci, cică fusese văzută la el.” „Dumnezeu știe ce o fi fost acolo.” „Analizele au arătat că băuse spirt, mult spirt.” „Da’ cine a mai văzut, vecină, să moară cineva numai de spirt?” „Și asta-i adevărat. Unul te iubește la serviciu, celălalt te bate acasă. S-a încurcat femeia.” „Ancheta o să descopere ea ceva...”

Ancheta n-a descoperit nimic. Ea a fost curând încheiată, nu existau probe că ar fi fost vorba de o crimă. Sora de caritate a murit în timpul gărzii de noapte din cauza intoxicației cu alcool. Lângă ea a fost găsită o ceașcă cu spirt și o sticlă aproape goală. Pe corp avea vânătăi de la bătaile soțului. Într-un cuvânt, expertiza medicală a fost efectuată conștiincios, însuși medicul-șef Brener a avut grijă de asta. Alte versiuni n-au fost, martori nu s-au găsit.

Martorul principal ședea în banca măgarilor și-i citea din scoarță-n scoarță pe Balzac și pe Flaubert în încercarea de a găsi acolo răspunsul: ce s-a întâmplat, de ce s-a întâmplat?! Și nu găseam răspuns. Sau poate că

atunci încă nu știam să citesc printre rânduri, unde de cele mai multe ori se ascunde adevărul.

Timpul trecea. Tei își scuturau floarea și iarăși înfloreau. Pe strada noastră s-au terminat construcțiile. Pe tanti Olea au uitat-o repede. Nenea Volodea s-a însurat cu durdulia de la bufet, apoi ei și-au cumpărat un „Moskvici” gri.

Pe Brener l-au schimbat totuși din funcția de medic-șef și, se pare, l-au dat afară din partid. El nu mai purta costume elegante. Părul i s-a veștejit și se lipea de frunte. Mie nu-mi răspundea la salut.

Însă eu creșteam și mă pregăteam de o întâlnire serioasă cu el, în cursul căreia aș fi devenit martor principal și acuzator. Cu aceea sticluta și cu bilețelul din ea. În el, după cuvintele „Să ai grijă de tine”, era adăugat: „Acum e târziu. N-am avut grijă. Într-adevăr, asta nu e iubire. E o boală, de care nu poți scăpa. Mulțumesc pentru medicamente. E ceea ce trebuie. Te iert pentru toate. A ta Oliuncik.”

În flacon nu erau vitamine, cum crezusem eu, ci un puternic tranchilizant. Cinci-șase pilule erau suficiente pentru a te liniști. Dar de acolo lipseau mai mult de jumătate.

M-am întors în orașelul natal după unsprezece ani. M-am întors cu diplomă de proaspăt jurist și cu grad de locotenent în rezervă. Nu mai eram același, eram altul. Spre norocul sau nenorocul meu, avusesem o bună școală de educație a trupului și a simțurilor. Acum știam că viața nu miroase a DDT. Dar nici a violete. Între treburile urgente care nu sufereau amânare se număra și o întâlnire cu doctorul Brener. Ani de zile am pritocit planul acestei întâlniri. După toate normele științelor juridice și a psihologiei reacționare burgheze. Urma să fie o pedeapsă de o ținută ireproșabilă, pe care niciun tribunal, cu asesori populari sau cu jurați, nu i-ar fi dat o sentință atât de nimicioasă. M-am preocupat de acest lucru mai mult decât de excelența mea lucrare de diplomă. El urma să primească din plin ceea ce merita.

Și iată că la gară, prima persoană pe care am întâlnit-o mi-a spus: „Doctorul Brener nu mai e aici. A plecat în Israel. De fapt, în ultima vreme, bea îngrozitor, așa că rudele l-au luat cu ele...”

Jumătate de zi am hoinărit neîmpăcat pe străzi, încercând să mă obișnuiesc cu noua și totuși vechea situație, cu noile gânduri. Apoi am cumpărat la piață patru trandafiri albi și m-am dus la spital. La laborator era o fată cu dresuri scurte și cercei lungi în urechi. Mirosea a formalină și a urină. Am rugat-o să deșerte o retortă și am pus florile în ea. Arătau atât de orfane pe fondul dezordinii de chimicale și sticle. Dar acesta fusese ultimul ei loc, florile erau ale ei. Și nu mai e nimic de adăugat.

Din curte m-am uitat cu deznădăjduită emoție la acea fe-reastră. Și am încremenit. De după geam, se arăta chipul ei – negricios, uimit și părelnic. Dar ce folos că acest miraj a durat doar o secundă. Dincolo de dărele geamului murdar, stătea cu totul altă femeie. Vie. Una obișnuită. Ca toate celelalte.

Traducere din limba ucraineană și note de Corneliu IROD

Divorțasem nu demult de soțul meu și trăiam o profundă depresie, apatie și dezamăgire. La orizont nu se zărea nimeni destoinic sau poate erau și nu-i vedeam eu, preocupată să-mi plâng amarnic de milă pentru anii iroșiți în van și mă simțeam lipsită de apărare, o ființă de care n-are nimeni nevoie, părăsită, deși inițiativa despărțirii îmi aparținuse; îmi blestemam soarta nenorocită, sufeream o imensă acumulare de emoții negative, ca oricare altă femeie în locul meu.

Mă întorceam odată de la secția financiară, unde depusesem un bilanț al afacerii mele, când îmi sună telefonul mobil.

– Alo, Veronika D.? – Întrebă o voce necunoscută de bărbat, cu un ușor scrâșnet în timbru.

– Da, vă ascult.

– Vă deranjează Valeri Ivanovyci Kuzmenko, dacă mai țineți minte, – spuse omul limpede, iar eu am simțit că acolo, la capătul firului, ca să zic așa, el zâmbește.

„Kuzmenko, Kuzmenko... Valeri Ivanovyci Kuzmenko?“, – mă gândeam eu febril, dar nu-mi aminteam să am vreun cunoscut cu acest nume.

– Vă rog să mă scuzați, dar stau în ploaie, încerc să prind un taxi, n-ați putea să mă sunați peste vreo douăzeci de minute? – am spus eu, luată cam prin surprindere.

– De acord. Dar în taxi, vă rog să încercați să vă amintiți: Valeri Kuzmenko, – repetă el și râse, de parcă ar fi fost vorba de vreo glumă reușită.

În taxi, m-am grăbit să trec în revistă cunoștințele, prietenii, colegii de clasă, pe cei din studenție, pe foștii colegi de serviciu și pe actualii parteneri de afaceri. Nimic. E limpede că-i o greșeală. Omul, probabil, a greșit numărul. Și în clipa când hotărâsem definitiv să-i spun acest lucru, din ungherele adânci ale memoriei ieși la suprafață: Valerko, zis Kuzma! Doamne, de unde a apărut el?

Svitlana IEREMENKO

Casa nu e pentru mine

Mi-am amintit imediat pitorescul sat al bunicii din ținutul Polissea, livada, casa din vecini, băiatul pistruiat urcat în dudul bătrân... Valerko era cu un an sau doi mai mare decât mine, o autoritate între băieții din sat, neîntrecut fantezist și explorator, dar cu mine era rușinos și cuminte. În vacanță, când ieșeam în diminețile însoțite la fântână, el era de-acum în vișin sau umbla prin grădină, vrând să arate că are treabă, când de fapt așteptase să mă trezesc eu.

Valerko a avut o copilărie grea – despre asta aflasem de la mama mea mult mai târziu. Tatăl lui fusese omorât undeva în Rusia, unde se dusesse să muncească, iar maică-sa, neputând, se vede, să treacă peste acea nenorocire, a început să bea. Asta a durat destul de mult, încât copiii au avut tot timpul să se sature de nevoi. Fratele cel mare, aranjându-se la Kiev, l-a dat pe Kuzma la o școală cu internat, iar în vacanțe el venea la bunică-sa. Pe mama lor n-au reușit s-o facă să se lase de băutură nici compătimirea vecinilor, nici rugămintele rudelor, nici amenințarea copiilor că n-o să vrea să mai știe de o mamă, care-i face de rușine și-i umilește în fața consătenilor. Când Valeri era de-acum într-o clasă mai mare, mama lor a murit în urma unei îndelungate beții.

Uneori seara, împreună cu o ceată de adolescenți din sat, noi aprindeam un foc mare și dănuțiam în jurul lui – asta amintea cică nu știu ce ritual ciudat. După aceea, cât timp ardeau lemnele, pârâind încet, noi ne așezam în jurul focului, urmăream flăcările și sporovăiam: se povesteau anecdote, întâmplări de groază, ronțăiam mere, șterpelite de băieți din grădina vreunei băbuțe. Când începeam să ne împrăștiem, băieții se trăgeau deoparte și abia mai târziu am aflat că se ciorovăiau: care dintre ei să mă conducă. Cel mai des acest drept îl câștiga Kuzma. Noi aveam atunci, cred, treisprezece-paisprezece ani.

La sfârșitul verii, când plecam de la bunica, Valerko îmi urmărea în secret dintr-un coteț mișcările și pregătirile, iar când plecam spre stația de autobuz care se afla la vreo kilometru în afara satului, el mă ajungea din urmă pe bicicletă și întotdeauna mă conducea până la autobuz. Cred că eram de-acum în clasa a noua când mi-a scris el o scrisoare și mi-a trimis și o fotografie. Iar eu, o incorigibilă tâmpită și fără muștrări de conștiință, am corectat cu roșu toate greșelile și i-am returnat scrisoarea. De atunci nu mi-a mai scris. După terminarea școlii, lui Kuzma i s-a pierdut urma. Bunica zicea că ar fi în una dintre țările baltice la o „școală de militari”.

Cât timp a trecut de-atunci!

Amintirile mi-au fost întrerupte de soneria telefonului:

– Salut, Kuzma, – am spus, fără să aștept întrebarea. – De unde ai apărut? De unde suni?

– Ți-ai amintit, – răsuflă el ușurat. – Din Ural, îți închipui? Te caut de mult timp și în sfârșit te-am găsit. Poveste lungă... Voiam de-acum să mă adresez emisiunii tv „Așteaptă-mă”, dar m-am descurcat singur...

– Mă cauți? Și de ce mă cauți?... De ce? – m-am pierdut eu de tot.

– Pentru că... te țin minte și acum, pentru că te visez de ani de zile, pentru că, în afară de tine, n-am iubit pe nimeni...

Bine că eram așezată, căci altfel, de surpriză, m-aș fi prăbușit ca un sac umplut cu paie.

– Alo, alo... Unde-ai dispărut? – striga el în telefon, probabil că pauza i s-a părut prea lungă.

În clipa în care a spus el asta, eu mă simțeam ca un pustnic însetat, căruia i s-a dat să bea apă de izvor, ca un pui de păsărică, simțindu-și aripile în prima încercare de zbor, ca o femeie stearpă care aflase că e însărcinată... Mai ales că până acum eram convinsă (iar fostul îmi întreținea în toate felurile această convingere) că, în afară de copii, nimeni în lumea asta nu are nevoie de mine. Dar neștiind ce să răspund la această neașteptată franchețe a unui bărbat străin pentru mine și venit dintr-o lume îndepărtată, am luat altă vorbă:

– Ce faci, cum îți merge?

Din acea primă discuție am aflat că el într-adevăr absolvise o școală militară din Vilnius. Cu toate că avea note slabe, l-au primit acolo, pentru că făcea lupte și a devenit mândria școlii în toți anii de studiu. Tot acolo s-a și însurat. Iar după repartitie, a plecat cu soția la o unitate din Siberia, mai târziu fiind transferat la Ural. Acolo i s-au născut doi

copii: un băiat și o fată. „Dragostea pe care ți-o purtam am transferat-o asupra copiilor...”, – spuse el această frază ciudată. (Dar soția? – m-am gândit eu.) A construit o casă, la care visase de mult, dar mariajul n-a mers: a divorțat. Un timp, a fost consultant militar undeva în Orientul Apropiat. Din acel moment, a început să mă caute. Iar în anii nouăzeci, când Uniunea s-a destrămat, armata n-a mai avut nevoie de el, așa că a început o afacere în construcții. Ambii copii sunt la el, soției i-a lăsat locuința. Faptul că băiatul și fata au ales să rămână cu tatăl lor și că i-a lăsat locuința soției spune multe.

Valeri începu să-mi telefoneze des, uneori și de două ori pe zi, iar eu glumeam: o să te ruinezi, o să se aleagă praful de businessul tău. În timpul convorbirilor mă întreba despre viața mea, despre copii, sănătate, hobby-uri, numai despre soț, nu știu de ce, nu întreba nimic. Dar după un timp, n-a rezistat totuși și mi-a pus direct întrebarea care-l rodea încă din prima zi:

– Dar bărbatul tău? – de fapt, a zis „soțul”.

– Soțul? „Fuse și se duse!” – am zis eu în glumă, dar cu amărăciune și cam fără rost.

– Ești singură? – se bucură el vădit.

– Nu sunt singură. Sunt cu copiii, – am răspuns eu absolut serios.

– Când o să mă aflu cu chestiuni de afaceri undeva pe aproape: la Kiev, la Odesa, la Zaporojie, aș putea să-ți fac o vizită? Grozav îmi doresc să te văd, să stăm de vorbă, să ne amintim de tinerețe, – întrebă el cumva nesigur.

– Da, sigur că poți, – am răspuns eu și m-am gândit: ce prost și-ar lua lumea-n cap și ar străbate mii de kilometri prin fosta Uniune ca „să ne amintim de tinerețe”? Dar, după părerea mea, nici nu aveam ce să ne amintim. Noi nici nu ne-am sărutat măcar o singură dată.

– Dar tu îți dai seama câți ani au trecut? Oare înțelegi că nu mai sunt fetișcana zburdalnică cu părul lung și bogat?... Dar dacă în acest timp am devenit o grăsană, obosită de viață, certărească ca o țată, în acest caz ai mai dori să te întâlnești cu mine? – am ridicat foarte serios această problemă.

El se pierdu pentru o clipă, după care spuse hotărât:

– Tu nu ești așa, simt asta din vocea ta, – și râse ușurat.

Trecură câteva luni. Eu am și uitat de acea discuție, când deodată îmi telefonează el și mă anunță grav și bucuros:

– Acum sunt la Moscova, peste o oră iau avionul și vin la tine... – se înțelege, voia să-mi facă o surpriză.

– Dă biletul înapoi, – am spus eu liniștită, încă neînțelegînd cum să reacționez la neașteptata veste că vine la mine.

Se lăsă o tăcere grea. Era evident că el nu se aștepta la un astfel de răspuns și s-a pierdut.

– Dă biletul înapoi, pentru că eu plec astăzi la Kiev la un forum al investitorilor, – am repetat eu cu ceva mai multă blândețe.

– La Kiev? Păi, asta e chiar mai bine, – se bucură el. – Am un frate la Kiev, o să te aștept la gară. Cu ce tren vii, ce vagon?

Omul acesta mă intriga vădit cu hotărârea lui, cu energia lui, cu neprevăzutul.

Traducere din limba ucraineană și note
de **Corneliu IROD**

(Continuare în nr. 15)